

Література:

1. Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, затверджений Законом України від 19 травня 2011 р. № 3392-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1056-11>
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
3. Малишева Н., Третяк Т., Шемшученко Ю. Оцінка впливу на довкілля як інструмент охорони екологічних прав людини. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/otsinka-vplyvu-na-dovkillya-yak-instrument-ohorony-ekologichnyh-prav-lyudyny/>

СПІВВІДНОШЕННЯ ОБ'ЄКТНО-СУБ'ЄКТНИХ СКЛАДІВ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Кірін Р. С.

*доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник*

*Інституту економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Розглядаючи на початку 2020 р. пріоритети екологічної політики на наступні п'ять років [1] Верховна Рада України підтвердила, що одним з них є поетапне наближення (транспозиція, імплементація та забезпечення дотримання) природоохоронного законодавства до відповідних директив ЄС. Водночас, перед парламентом, урядом і органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) на сьогодні стоїть дуже важливе завдання – розробити ефективну систему захисту довкілля, а разом з тим і захисту людини як його частини.

Окрема увага приділена ускладненню екологічної ситуації на сході України, що зумовлено військовими діями і руйнацією інфраструктури та екологічно небезпечних підприємств. На тимчасово окупованій території України порушується екологічна рівновага, а відсутність належного державного контролю за якістю довкілля, зокрема на непідконтрольних територіях Донецької і Луганської областей, призводить до небезпечних змін стану довкілля і збільшує ризики для здоров'я населення і безпеки його життєдіяльності.

Тому, враховуючи суспільне значення пріоритетів екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років, серед

рекомендацій Кабінету Міністрів України учасниками парламентських слухань, відзначаю завдання прискорити розроблення та затвердження комплексної програми стабілізації екологічної ситуації та забезпечення екологічної безпеки на Донбасі.

Крім того, Міністерству з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (зараз – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України) спільно з Міністерством енергетики та захисту довкілля України (зараз – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів) доручено розглянути питання щодо екологічного відновлення Донбасу та посилення координації між центральними органами виконавчої влади та запропонувати законодавчі шляхи його вирішення.

Наведені актуальні завдання свідчать про необхідність виконання значної за обсягом нормотворчої діяльності з підготовки відповідної законодавчої та підзаконної бази, в процесі проведення якої одним з непростих питань, що постане перед виконавцями уявляється питання про співвідношення об'єктно-суб'єктних складів правової охорони та безпеки природних ресурсів на постконфліктних територіях.

Не зважаючи на те, що вказане питання вже було предметом численних наукових досліджень, однак у правотворчій, а особливо, у правозастосовній практиці, воно залишається затребуваним як в аспекті оцінки стану об'єктів так і в аспекті повноважень суб'єктів.

Базовий екологічний закон у ст. 5 [2] визначає перелік об'єктів правової охорони навколишнього природного середовища (далі – НПС). Зокрема, державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: 1) НПС як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів; 2) природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ); 3) ландшафти та інші природні комплекси. Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України.

Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають також здоров'я і життя людей.

Натомість, екологічна безпека визначена законом [2, ст. 50] як такий стан НПС, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Діяль-

ність фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди НПС, може бути припинена за рішенням суду.

Останній законодавчий припис виглядає неоднозначним, адже, за його побудовою, лише шкода НПС є підставою для припинення відповідної діяльності. Натомість, людина, її життя, здоров'я і безпека, що визнано Конституцією України (ст.3) найвищою соціальною цінністю, залишалися поза увагою. Крім того, вживання терміну «попередження погіршення», дає підстави для висновку про те, що забезпечення екологічної безпеки розглядається в законі в обмеженому часовому вимірі.

В цьому аспекті слід враховувати положення Конвенції ООН (набула чинність для України 05.10.1978) [3], де її сторони зобов'язуються не вдаватися до військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, які мають широкі, довгострокові або серйозні наслідки, в якості способів руйнування, нанесення шкоди або спричинення шкоди будь-якій іншій державі-учасниці.

При цьому термін «засоби впливу на природне середовище» відноситься до будь-яких засобів для зміни – шляхом навмисного управління природними процесами – динаміки, складу або структури Землі, включаючи її біоту, літосферу, гідросферу і атмосферу, або космічного простору.

Військове законодавство [4] також відносить природне середовище до об'єктів, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права. Напад на такі об'єкти, а також застосування репресалій заборонено. Крім того, з метою запобігання зайвим стражданням та невинуватим жертвам серед цивільного населення, заподіяння великого і довгострокового збитку природному середовищу, пов'язаним із воєнними діями, для сторін, що воюють, встановлюються заборони та обмеження у виборі методів і засобів ведення воєнних дій. Так, у ході воєнних дій забороняється застосовувати засоби впливу на природне середовище, що має довгострокові серйозні наслідки руйнації.

Отже, ключовим елементом екологічної безпеки в будь-якій сфері виступає той об'єкт, якісний та кількісний потенціал якого необхідно зберегти в незмінному вигляді або створити умови для мінімізації заподіяння йому шкоди, збитку, псування тощо. У цьому випадку, в якості об'єкта охорони може виступати як матеріальні (людина, природні об'єкти, майно), так і нематеріальні (інтереси, погляди, ідеї тощо) явища (субстанції).

Очевидно, що термін «об'єкт охорони» більшою мірою відповідає змісту природоохоронного законодавства, ніж термін «об'єкт безпеки», незважаючи на те, що за своєю суттю він більше пов'язаний із терміном

«суб'єкт безпеки». Уявляється, що термін «об'єкт безпеки» може сприйматися двояко. З одного боку, це об'єкт, що потребує захисту і охорони. З іншого – об'єкт, який і сам може становити небезпеку для інших об'єктів охорони.

Тож, не всі об'єкти охорони у забезпеченні екологічної безпеки в рівній мірі є пріоритетними. Окремі об'єкти за своїм значенням і цінністю будуть виконувати визначальну роль. У зв'язку з цим об'єкти охорони у забезпеченні екологічної безпеки можна класифікувати на безпосередні та опосередковані.

Враховуючи, що забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини розглядається як невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України, то саме людина, її екологічні права і законні, життєво важливі інтереси й цінності виступатимуть безпосередніми об'єктами охорони. При цьому очевидним є й той факт, що природа і людина, як її творіння, її унікальна і розумна частина, взаємопов'язані та впливають одна на одну.

Суб'єктний склад відносин екологічної безпеки на постконфліктних територіях також має певну специфіку. Особливе місце у ньому посідає Управління екологічної безпеки та протимінної діяльності Міністерства оборони України (далі – УЕБПМД). Його основними завданнями у сфері забезпечення екологічної безпеки є [5]: – забезпечення реалізації державної політики з питань екологічної безпеки та цивільного захисту; – організація через Генеральний штаб залучення сил та засобів Збройних Сил України (далі – ЗСУ) до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та здійснення у межах повноважень, передбачених законом, заходів щодо забезпечення екологічної безпеки у ЗСУ; – забезпечення в межах повноважень виконання вимог нормативно-правових актів з питань цивільного захисту та екологічної безпеки; – розроблення планувальних документів з питань екологічної безпеки; – організація заходів міжнародного співробітництва з питань екологічної безпеки.

Крім того, УЕБПМД є органом військового управління, відповідальним за співробітництво з уповноваженим керівним органом НАТО, структурою зі стандартизації, яка діє під його егідою – робочою групою «Захист навколишнього середовища» (Environmental Protection Working Group (EPWG)) за напрямом діяльності – захист навколишнього середовища як в мирний, так і у воєнний час; утилізація військового майна та відходів [6].

Література:

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років» :

Постанова Верховної Ради України від 14 січня 2020 р. № 457-IX // Голос України від 30.01.2020 – № 18.

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

3. Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище : Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 10.12.1976. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_258#Text

4. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17?find=1&text>

5. Про затвердження Положення про Управління екологічної безпеки та протимінної діяльності : наказ Міністерства оборони України від 25.05.2019 № 264. URL : https://www.mil.gov.ua/content/pdf/264_nm.pdf

6. Про забезпечення функціонування системи військової стандартизації: наказ Міністерства оборони України від 26.12.2019 № 670. URL : <http://www.mil.gov.ua>

ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ОБ'ЄКТИ ТВАРИННОГО СВІТУ

Петлюк Ю. С.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Хмельницького інституту імені Блаженнішого Володимира,

Митрополита Київського і всієї України

Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад»

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Хмельницький, Україна

Інститут права власності на об'єкти тваринного світу – це один з основних інститутів фауністичного права, що є системою правових норм, спрямованих на регулювання правовідносин власності на тваринний світ з метою його захисту, охорони, відтворення та раціонального використання.